

Patryk Chmielarz*

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

ORCID: 0000-0003-0286-741X

Problematyka mediacji w sprawach społecznych i gospodarczych

Wprowadzenie

Podstawą i przyczyną mediacji jest pojawienie się konfliktów, których ludzie nie są w stanie sami rozwiązać. Konflikt ma wiele definicji, a jego rozwikłanie może być realizowane na szereg sposobów. W niniejszym artykule podjęto rozważania dotyczące sporów, które prowadzą do naruszenia przepisów prawa cywilnego. Konflikty te często uruchamiają procesy sądowe służące rozstrzygnięciu sporów, w których stosowane jest prawo procesowe, w tym postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych. Scharakteryzowano terminy dotyczące konfliktu, sporu i mediacji. Przedstawiono również znaczenie pojęć takich jak ADR (Alternative Dispute Resolution) i EDR (Effective Dispute Resolution) oraz wyjaśniono cele i funkcje mediacji. Omówiono instytucję mediacji online i pojęcie ODR (Online Dispute Resolution).

Znaczenie pojęcia konfliktu (sporu)

Etimologia terminu „konflikt” wywodzi się z łacińskiego czasownika *conflictio*, *conflictus* oznaczającego zderzanie się, walkę z kimś, spór [Dzięcielska-Machnikowska 1985]. Konflikt, obok neutralności i współdziałania, jest jednym z trzech uniwersalnych wzorów relacji społecznych. Stanowi układ skierowanych przeciw sobie zachowań dwóch podmiotów społecznych (jednostek, grup bądź ich organizacji), z których każdy dąży do realizacji własnych celów (interesów) i napotyka na przeciwdziałanie pozostałych uczestników konfliktu [Korybski 1993].

Ponieważ konflikt pomiędzy ludźmi jest stanem naturalnym, niemożliwe jest jego całkowite wykluczenie. U podstaw większości spraw sądowych leżą konflikty, których

---

* patryk.chmielarz@up.krakow.pl

podłoże jest znacznie szersze aniżeli wycinek sytuacji, o której w toku procesu rozstrzyga sąd [Łazarska 2012]. Zazwyczaj w czasie sporu po dwóch stronach stają skłócone strony oraz reprezentujący ich profesjonalni pełnomocnicy w osobach adwokatów lub radców prawnych (zarówno z wyboru, jak i z urzędu). Sytuacja konfliktu nie jest korzystna dla żadnej ze stron, a spór, który nie zostanie w odpowiednim momencie opanowany, z biegiem czasu może niekorzystnie wpłynąć na jego uczestników, a ostatecznie na negatywną ocenę całego wymiaru sprawiedliwości [Nowak, Kornacka 2016]. W stosunkach międzyludzkich nie jesteśmy w stanie uniknąć konfliktu, ale możemy nauczyć się go przezwyciężać [Nowak, Kornacka 2016]. Konflikt, podobnie jak wiele innych kategorii teoretycznych w naukach społecznych, nie posiada jednej zwięzłej definicji. W związku z tym w literaturze przedmiotu pojęcie konfliktu jest definiowane na wiele sposobów, w zależności od dziedziny życia, w której do niego dochodzi. Słownik współczesnego języka polskiego definiuje konflikt jako zetknięcie się sprzecznych, wykluczających się nawzajem dążeń, działań, poglądów [Wierzbicka 1998].

Według Józefa Pency konflikt to ostre przeciwieństwo współpracy, dążenie do tego, by punkt widzenia jednej strony przeważał nad punktem widzenia drugiej strony, a jednocześnie, by stała się ona stroną pokonaną [Penc 2011]. Konflikt określany jest też jako forma współzawodnictwa między ludźmi lub grupami ludzi. Jest to sytuacja, w której co najmniej dwie zależne od siebie osoby lub grupy spierają się o ograniczone zasoby bądź realizację interesów, które są – lub wydają się być – niemożliwe do pogodzenia [Cybulko 2014]. Konflikt jako wyodrębniony zespół zachowań jest zjawiskiem czasowym i dynamicznym [Myślińska 2018], a w jego przebiegu można wyodrębnić kilka faz – różnych, odpowiadających poglądom autora na teorie konfliktu. Andrzej Korybski dzieli konflikt na: ukształtowanie sytuacji konfliktowej, manifestację przeciwnych zachowań stron, eskalację konfliktu, poddanie konfliktu obserwacji otoczenia społecznego oraz ewentualnego oddziaływania otoczenia społecznego na uczestników konfliktu, a finalnie – inicjację procesu rozwiązywania i rozstrzygnięcia sporu [Korybski 1993]. Z kolei Zbigniew Kmiecik dzieli konflikt na następujące etapy: sytuację poprzedzającą, okres prowokacji (inicjacja konfliktu), okres eskalacji i ostatecznie okres konfrontacji (prowadzenia walki o zwycięstwo) [Kmiecik 2004]. Ujawnienie konfliktu i poddanie go obserwacji otoczenia społecznego prowadzi do przekształcenia konfliktu w spór [Kurczewski 1979], a według Jerzego Rajskego konflikt może się przekształcić w spór lub go wywołać [Rajski 2001]. Sam spór jest uznawany za kwalifikowaną postać konfliktu ujawnioną otoczeniu. Należy zgodzić się z Eugeniuszem Moczukiem i Krystyną Leśniak-Moczuk, że najtrudniejsze do rozwiązania są konflikty emocjonalne, ponieważ są one związane z napięciami emocjonalnymi spowodowanymi negatywną postawą (np. wrogością) w interakcjach między jednostkami mającymi charakter personalny. W takich przypadkach przedmiot konfliktu jest zdaniem autorów trudny do uchwycenia ze względu na to, że dotyczy osobistych spraw ludzkich. Wydaje się, że konflikty rzeczowe powinny być łatwiejsze do rozwiązania ze względu na to, iż dotyczą określonych spraw w podziale dóbr i w procesie zmian, a jednocześnie mają charakter poza personalny [Moczuk, Leśniak-Moczuk 2014]. Prawo procesowe cywilne stosujemy, gdy naruszane są postanowienia prawa materialnego cywilnego, sam zaś proces służy rozstrzygnięciu sporów, konfliktów, nieporozumień. Najczęściej jedna ze

stron – powód – występuje do sądu z roszczeniem w procesie, a druga – pozwany – to kwestionuje. Bywa, że proces sądowy nie spełnia swojej roli, gdyż nie jest w stanie sprostać wymaganiom stron [Kowalczyk 2018]. Jest to związane z różnymi przyczynami, m.in. z występującymi brakami kadrowymi w wymiarze sprawiedliwości, zbyt dużymi kosztami i zawilgością procedury oraz z przewlekłością postępowania sądowego. Nadmierny formalizm procedury cywilnej nie jest w każdym przypadku dobry, stąd właściwym rozwiązaniem jest uzupełnienie formy sądowego rozwiązywania sporów poprzez stosowanie mediacji [Bieliński 2008].

Pojęcie mediacji

Mediacja to nowoczesne i skuteczne postępowanie, w którym strony dobrowolnie i aktywnie uczestniczą w rozwiązywaniu sporu przy pomocy osoby trzeciej [Cioch, Studzińska 2012]. Genezy terminu „mediacja” poszukuje się w greckim słowie *medos*, oznaczającym pośredniczącego, neutralnego i nieprzynależnego do żadnej ze stron [Pazdan 2004], oraz w słowach *mediare* – bycie w środku – i *mediatio* – pośrednictwo.

Mediacja to jedna z alternatywnych form rozwiązywania sporów, w ramach której niezależna osoba trzecia (mediator) asystuje stronom w czasie rozwiązywania konfliktu lub negocjacji i pomaga im osiągnąć korzystne porozumienie, przy czym mediator nie ma uprawnień władczych, by zmusić strony do zawarcia tego porozumienia [Białecki 2012].

Z kolei słownik terminologii prawniczych *Black's Law Dictionary* definiuje mediację jako niewiążącą metodę rozwiązywania sporów z udziałem neutralnej osoby trzeciej, której zadaniem jest pomoc stronom zaangażowanym w spór w osiągnięciu wspólnie akceptowalnego rozwiązania [Zienkiewicz 2007]. Według definicji zamieszczonej w słowniku wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych mediacja jest formą rozwiązywania sporów opierającą się na wyspecjalizowanej, nie władczej ingerencji osoby trzeciej, bezstronnej i neutralnej wobec stron konfliktu, której głównym zadaniem jest doprowadzenie do zawarcia przez strony sporu porozumienia – wzajemnie akceptowalnego i uwzględniającego interesy oraz potrzeby obu stron – a także odbudowanie pozytywnych relacji i podstaw współpracy pomiędzy stronami sporu [Kopaliński 1989].

Christopher Moore wskazuje, iż mediacja jest procesem rozwiązywania konfliktu polegającym na tym, że strona trzecia, akceptowana przez uczestników sporu, lecz nieuprawniona do podejmowania wiążących decyzji w ich imieniu, interweniuje w konflikt czy spór, by pomóc im poprawić relacje i komunikację oraz wykorzystać skuteczne procedury rozwiązywania problemów w celu osiągnięcia wzajemnego zrozumienia czy obopólnie akceptowanego, dobrowolnego porozumienia w sprawach spornych [Moore 2016]. Marcin Białecki jest zdania, że mediacja jest rozumiana jako określone podejście do rozwiązywania konfliktów, którego celem jest osiągnięcie wzajemnie satysfakcjonującej ugody [Białecki 2012]. Z kolei Aneta Jakubiak-Mirończuk zauważa, że mediacja to proces dobrowolny i poufny, w którym bezstronna osoba trzecia uczestniczy w sporze celem osiągnięcia wzajemnie satysfakcjonującej ugody [Jakubiak-Mirończyk 2008].

Według Rafała Morka mediacja jest w istocie królową alternatywnych metod rozwiązywania sporów, fenomenem społecznym, dostępnym sposobem, środkiem

zapobiegania i rozwiązywania sporów dzięki porozumieniu stron, do którego dochodzi za pomocą osoby trzeciej (mediatora) [Morek 2018]. Natomiast Maciej Bobrowicz definiuje mediację jako proces, w którym niezależna osoba trzecia pomaga stronom konfliktu rozwiązać spór [Bobrowicz 2004]. Pokojowy charakter procesu decyzyjnego mediacji podkreśla Zbigniew Kmiecik, wskazując, że podstawowymi celami aktywności mediatora są zbliżenie stanowisk stron, załagodzenie istniejących pomiędzy stronami napięć oraz wykreowanie warunków do osiągnięcia porozumienia [Kmiecik 2004]. W założeniu wielu badaczy mediacja ma być sposobem na usprawnienie wymiaru sprawiedliwości i ma wspomagać oraz uzupełniać postępowanie sądowe [Kowalczyk 2018], zwłaszcza w rozwiązywaniu konfliktów z zakresu prawa cywilnego, gospodarczego, rodzinnego, z karnego oraz stosunków prawa pracy; ma pomagać osobom fizycznym, prawnym i jednostkom nieposiadającym osobowości prawnej, a także innym podmiotom, np. sądom [Rajski 2005].

Mediacja, nawiązując do potrzeby większej harmonii w stosunkach międzyludzkich, zachęca strony sporu do innego spojrzenia na konflikt, na swoje własne potrzeby i interesy, a także do wspólnego poszukiwania wspólnych rozwiązań oraz zmiany nastawienia do drugiej strony [Gmurzyńska 2006]. Zatem mediacja jest próbą doprowadzenia do ugodowego i satysfakcjonującego obie strony rozwiązania konfliktu na drodze dobrowolnych negocjacji, prowadzonych przy udziale osób trzecich – neutralnych wobec stron i ich konfliktu, które wspierają przebieg negocjacji, łagodzą powstające napięcia i pomagają w wypracowaniu porozumienia, nie narzucając jednak żadnego rozwiązania [Bieńkowska 2009]. Mediacja daje możliwość uzyskania rozstrzygnięcia bardziej dopasowanego do indywidualnych potrzeb niż rozstrzygnięcie w wyniku tradycyjnego postępowania przed sądem, gdyż nie skupia się jedynie na kwestiach prawnych. Do tego jest metodą szybszą, tańszą i mniej sformalizowaną [Banaszewska 2011].

Podstawowym zadaniem mediacji jest stworzenie stronom konfliktu warunków umożliwiających im osiągnięcie porozumienia, które strony konfliktu będą skłonne świadomie i dobrowolnie zaakceptować. Idealnym rozwiązaniem, do którego należy dążyć w procesie mediacji, jest porozumienie, które optymalnie godzi interesy zaangażowanych stron, sprawiając, że każda może się czuć zwycięzcą, coś zyskując, a niczego nie tracąc. Warto podkreślić, że do podstawowych zasad mediacji zalicza się przede wszystkim: dobrowolność, poufność i bezstronność oraz neutralność mediatora [Gójska 2011].

Konkludując powyższe rozważania, zasadnym wydaje się sformułowanie wniosku, że przedstawione w literaturze przedmiotu definicje zawierają wspólne elementy decydujące o istocie mediacji. Na tę formę rozwiązywania sporów (stanowiących kwalifikowaną formę konfliktów) składa się zawsze: cel (zakończenie sporu), proces decyzyjny oraz ingerencja osoby trzeciej (mediatora) w spór [Myślińska 2018]. Zasadnym wydaje się spojrzenie na mediację nie tylko jako na metodę rozwiązywania sporów już powstałych, ale i zapobiegania powstawaniu takich sporów w przyszłości.

Ogólne cechy „alternatywnych metod rozwiązywania sporów” ADR (Alternative Dispute Resolution) oraz „efektywnego zarządzania sporem” EDR (Effective Dispute Resolution)

Istnienie konfliktów i sporów wymaga nie tylko wypracowania mechanizmów społecznych mających na celu unikanie takich zjawisk, ale także oddziaływania na proces ich rozwiązywania. Aby rozwiązywać konflikty lub spory, należy wykorzystać całą paletę metod dochodzenia do konsensusu.

W literaturze przedmiotu można spotkać wiele sposobów rozwiązywania konfliktów, które określa się jako alternatywne metody rozwiązywania sporów ADR i są to działania alternatywne w stosunku do postępowania sądowego. Termin ADR można zdefiniować jako polubowny i pojednawczy sposób rozwiązywania konfliktów i sporów oparty na idei dążenia do porozumienia oraz do znalezienia kompromisowego wyjścia z sytuacji konfliktowej [Kalisz, Zienkiewicz 2009]. Pojęcie ADR w ujęciu szerokim obejmuje katalog wszelkich typów działalności mających na celu minimalizowanie możliwości powstania sporu [Jakubiak-Mirończuk 2008]. Według R. Morka pojęcie ADR określa wiele różnych metod służących rozwiązywaniu sporu dzięki pomocy neutralnego i bezstronnego podmiotu trzeciego, będących jednocześnie alternatywą dla możliwości rozstrzygnięcia tego sporu przed sądem powszechnym [Morek 2004].

Cechą ADR nie jest jednak stosowanie prawa przejawiające się w rozstrzygnięciu sporów, ale możliwość odstąpienia od sformalizowanych reguł i próba rozwiązania konfliktów [Białecki 2012].

Współcześnie w literaturze przedmiotu zauważa się, że alternatywne metody rozwiązywania sporów niekoniecznie powinny być nazywane alternatywnymi w stosunku do postępowań sądowych. To sąd kieruje do mediacji spór sądowy (w sprawie, która się przed nim odbywa) oraz kontroluje i zatwierdza ugody stanowiące jej wynik. To spostrzeżenie spowodowało zmianę w traktowaniu nazewnictwa metod rozwiązywania sporów w zakresie przymiotnika alternatywne [Rol 2019], który nie oddaje w pełni charakteru i znaczenia takiego postępowania.

Obecnie pojawiają się nowe określenia, jak „efektywne zarządzanie sporem” EDR (ang. Effective Dispute Resolution), „komplementarne zarządzanie sporem” CDR (ang. Complementary Dispute Resolution) oraz „suplementarne zarządzanie sporem” SDR (ang. Supplementary Dispute Resolution) [Harris, Ray, Giener 1988: 1–13.].

W ciągu ostatnich kilkunastu lat ADR stało się postępowaniem uzupełniającym w stosunku do postępowania przed sądem i w obecnych uwarunkowaniach prawnych słuszną wydaje się zmiana nazewnictwa i używanie zamiast określenia „alternatywne” określeń „dodatkowe” i „odpowiednie” czy też terminu „metody rozwiązywania sporów przy pomocy osoby trzeciej” [Białecki 2012]. Za takim pojmowaniem ADR optuje A. Korybski, który uważa, że termin *dispute resolution* obejmuje wszystkie mechanizmy (formy) opanowywania sporów, łącznie z procesem sądowym – w rzeczywistości amerykańskiej uruchamianym po niepowodzeniu form rozwiązywania sporów opartych na rokowaniach [Korybski 1993]. Nie ulega wątpliwości, że ADR jest pojęciem wieloznacznym [Morawski 1993] i podlegającym przeobrażeniom jako naturalna konsekwencja rozwoju społecznego.

Cele i funkcje mediacji

W interesie wszystkich społeczeństw leży to, aby możliwie jak największa liczba sporów rozpatrywanych przez sądy powszechne kończyła się szybko poprzez podpisanie porozumienia. Mechanizmy opanowywania sporów, niezależnie od tego, czy wpisane w procesy ich rozstrzygnięcia, rozwiązywania czy zapobiegania, posiadają wspólny cel, którym jest opanowanie sytuacji konfliktowych. Wygaszanie konfliktów jest nadrzędnym celem prowadzonych postępowań sądowych, a najbardziej rozpowszechnioną i dopracowaną metodą umożliwiającą osiągnięcie tego celu jest właśnie mediacja.

Podstawowe cele mediacji sprowadzają się do odciążania sądów od napływających spraw, zapobiegania przewlekłości postępowań i zmniejszania ich kosztów. Mając na uwadze cele wprowadzenia instytucji mediacji, M. Białecki wskazuje na dążenie do odciążenia sądownictwa państwowego, na ułatwienie dochodzenia roszczeń cywilnych i gospodarczych oraz na udzielenie ochrony prawnej stronom, które wybiorą taką metodę rozwiązania sporu [Białecki 2012].

Przed wszystkim należy podkreślić, że mediacja zmierza do rozwiązania konfliktu, a nie do jego rozstrzygnięcia, tym samym jej celem jest osiągnięcie wzajemnego zrozumienia i obopólnie akceptowanego, dobrowolnego porozumienia [Moore 2016]. Podstawowy cel mediacji został sprecyzowany w art. 10 Kodeksu postępowania cywilnego [tj. Dz.U. z 2021 poz. 1805 ze zm., dalej k.p.c.] i jest nim „ugodowe załatwienie sprawy”. Mediacje stwarzają warunki do bezpośrednich rozmów między stronami konfliktu i wypracowania ich własnego, wspólnie akceptowanego porozumienia (ugody). Strony dążą do rozwiązania sporu, a przynajmniej do zapobieżenia dalszej antagonizacji stosunków pomiędzy nimi.

W postępowaniu mediacyjnym szczegółowe wyjaśnienie i rozważenie okoliczności natury faktycznej i prawnej sprawy nie jest bezwzględnie wymagane. Zadaniem mediacji nie jest bowiem ustalenie prawdy obiektywnej, lecz pojednanie stron. Mediacja umożliwia podmiotom konfliktu wyrażenie swoich uczuć, wyjaśnienie spornych kwestii, a także dotarcie do rzeczywistych źródeł konfliktu, które bardzo często mają charakter emocjonalny (jak np. w sprawach rodzinnych, sąsiedzkich itp.). W mediacji istotne jest więc znalezienie praktycznego rozwiązania sporu, a nie ustalenie, która ze stron ma rację. Fakt dobrowolnego przyjęcia oraz przestrzegania reguł i zasad mediacji przez strony sprawia, że wypracowane przez nie porozumienie jest bardziej efektywne niż rozstrzygnięcie narzucone orzeczeniem sądowym i ogranicza ryzyko wystąpienia dalszych problemów w przyszłości.

Postępowanie mediacyjne pełni szereg funkcji, z czego najważniejsze są związane z przekonaniem stron o słuszności danego rozwiązania, co z kolei stanowi gwarancję realizacji porozumienia, usuwa źródła konfliktu i wzmacnia poczucie odpowiedzialności za własne zachowanie. Katalog funkcji mediacji jest uniwersalny, a realizacja konkretnej jest uzależniona od rodzaju sporu, poziomu emocji, różnic kulturowych oraz przyjętej strategii mediacyjnej [Myślińska 2018]. Nadto mediacja promuje aktywność i przyczynia się do budowy świadomego społeczeństwa obywatelskiego.

Mediacja online i pojęcie ODR (Online Dispute Resolution)

Rozprzestrzeniająca się pandemia COVID-19 wpłynęła istotnie na sytuację społeczną, polityczną i gospodarczą na całym świecie. W Polsce w jej efekcie ogłoszono najpierw stan zagrożenia epidemicznego, a następnie stan epidemii, co zmieniło funkcjonowanie wielu instytucji, w tym mediacji. Możliwość wszczynania nowych spraw w postępowaniu cywilnym i gospodarczym nie została ograniczona, jednak ustawowe ograniczenie możliwości swobodnego poruszania się i obawy o zdrowie wpłynęły na sprawność postępowania. Powyższe czynniki mobilizowały do poszukiwaniach nowych sposobów na szybkie kończenie spraw, w tym na angażowanie się w wygaszanie sporów. Jednym z takich sposobów stała się mediacja online.

Mediacja online, inaczej nazywana e-mediacją (ang. *cybermediation*), to mediacja prowadzona za pomocą środków komunikowania się na odległość zarówno przez wideokonferencje, jak i telekonferencje, komunikatory internetowe oraz e-maile. Ten typ mediacji polega na tym, że strony sporu nie przebywają w trakcie postępowania mediacyjnego w tym samym pomieszczeniu, a komunikują się z mediatorem i ze sobą za pomocą Internetu [Skibińska 2016]. Dzięki technologii postępowanie mediacyjne można prowadzić na odległość [Katsh, Rifkin 2001: 93–116].

Tak rozumiana mediacja online mieści się w szerszym pojęciu ODR (Online Dispute Resolution), oznaczającym rozwiązywanie sporów online (Skibińska 2016). E-mediacja stanowi odpowiedź na postulaty uczynienia mediacji skutecznym mechanizmem na rynku internetowym. Online Dispute Resolution (ODR) jest rozszerzeniem Alternative Dispute Resolution (ADR) na rozwiązywanie sporów za pomocą Internetu (Mól 2005). Mediacja wirtualna przenosi postępowanie na inną płaszczyznę: nie zajmuje się emocjami czy postawami, które często zakłócają sprawny przebieg postępowania.

Rezygnacja z fizycznej obecności uczestników w tym samym pomieszczeniu nie musi stanowić niedogodności. Niektóre strony mogą nawet preferować taki właśnie układ, aby nie siedzieć naprzeciwko drugiej strony i mediatora. Przestrzenny dystans może się przyczynić do zmniejszenia ładunku emocji i bardziej racjonalnej atmosfery prowadzenia pertraktacji, a przesunięty w czasie przebieg rokowań może być czynnikiem sprzyjającym, jeśli strony znajdują się w różnych strefach czasowych [Białecki 2012]. W ten sposób e-mediacja wykracza poza granice państw i multilateralnych relacji prawnych.

W procedurze cywilnej mediator niezwłocznie ustala termin i miejsce posiedzenia mediacyjnego, ale samo wyznaczenie posiedzenia nie jest wymagane, jeżeli strony zgodzą się na przeprowadzenie mediacji bez niego. Dopuszczalne jest przeprowadzenie takiego posiedzenia online po uprzednim uzgodnieniu terminu spotkania i bezpiecznego sposobu komunikowania się w sieci.

Mediacja online może polegać na komunikowaniu się mediatora osobno z każdą ze stron, jak również ze wszystkimi stronami równocześnie.

W czasie trwania e-mediacji można także łączyć obydwie te formy. Mediacja przy udziale wszystkich stron i mediatora odbywa się za pośrednictwem dostępnych komunikatorów umożliwiających przeprowadzenie telekonferencji (np. Zoom, Discord, Skype, MS Teams). Prowadzenie połączeń na wizji, tzw. wideokonferencji, nie wyłącza

innych form komunikacji na odległość, np. wymiany e-maili czy udziału w czatach internetowych. W czasach epidemii i konieczności zachowania zaostrzonych rygorów sanitarno-epidemiologicznych kontakty inicjujące postępowanie mediacyjne odbywające się drogą elektroniczną (e-mailową) lub telefoniczną były bardzo wskazane i użyteczne.

W dobie szybkiego przemieszczania się osób oraz różnych zagrożeń wykorzystanie mediacji online niewymagającej osobistych i bezpośrednich spotkań jawi się jako wartość szczególnie pozytywna. Duża elastyczność i prostota prowadzenia mediacji umożliwiają dopasowanie sposobów i metod do potrzeb i możliwości elektronicznych stron sporu. E-mediacja może wpłynąć na zmniejszenie liczby spraw obecnie skumulowanych w sądach, a komunikacja na odległość może przynieść wiele korzyści zarówno dla samych stron, jak również dla sądów i profesjonalnych pełnomocników. Uprawnione jest przyjęcie prawdopodobieństwa graniczącego z pewnością, że pomimo upływu czasu i zakończenia się stanu pandemii rozwiązania stosowane obecnie w zakresie e-mediacji będą stosowane również w przyszłości. W czasie pandemii spory i konflikty nie zniknęły, a trudna sytuacja wynikająca z licznych obostrzeń zdrowotno-epidemiologicznych spowodowała nawet ich wzrost. Obecnie sądy zmagają się z napływem spraw cywilnych i gospodarczych związanych ze szkodami spowodowanymi pandemią, a potrzeba ich pilnego rozpoznania implikuje wprowadzenie wszelkich możliwych rozwiązań, które umożliwią ich wygaszenie.

Pojęcie sprawy cywilnej i gospodarczej

Postępowanie cywilne można zdefiniować jako prawnie zorganizowane działanie ludzkie służące m.in. załatwianiu spraw cywilnych i gospodarczych. Natomiast przez załatwianie spraw cywilnych należy rozumieć rozpoznawanie tych spraw, przymusowe wykonywanie orzeczeń sądowych i innych aktów w tych sprawach oraz przeprowadzanie innych czynności w tychże sprawach [Marcinak 2019].

Słowo „sprawa” w kodeksie postępowania cywilnego oznacza głównie to, co jest załatwiane w postępowaniu cywilnym [Broniewicz, Marciniak, Kunicki 2016]. Co więcej, definicja ustawowa „sprawy cywilnej” zgodnie z art. 1 k.p.c. oznacza sprawy z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz inne sprawy, do których przepisy kodeksu postępowania cywilnego stosuje się z mocy ustaw szczególnych. Sprawy gospodarcze z kolei zgodnie z art. 458² § 1 k.p.c. można podzielić na sprawy gospodarcze *sensu stricto* (związane z działalnością gospodarczą prowadzoną przez strony będące przedsiębiorcami) oraz sprawy gospodarcze *sensu largo* (niezwiązane z działalnością gospodarczą prowadzoną przez obie strony, ale co do których ustawodawca uznał, że powinny być rozpatrywane w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych z uwagi na swoją specyfikę). O sprawie gospodarczej w znaczeniu materialnym można mówić wówczas, gdy są spełnione kumulatywnie trzy przesłanki: 1) musi to być sprawa cywilna; 2) strony muszą mieć status przedsiębiorców w momencie istnienia stosunku prawnego, ale niekoniecznie w momencie wniesienia pozwu; 3) stosunek prawny musi powstać w zakresie prowadzonej przez strony działalności gospodarczej.

Sprawy gospodarcze są rozpoznawane przez sądy gospodarcze (czyli wyspecjalizowane jednostki będące wydziałami w sądach rejonowych i okręgowych) w postępowaniu cywilnym, ale z zachowaniem pewnych odrębności zawartych w przepisach działu IIa k.p.c.. Odrębność procedury gospodarczej jest przyspieszeniem rozpoznania spraw gospodarczych, czemu służą pewne ograniczenia, np. co do zmian przedmiotowych i podmiotowych, zgłaszania zarzutu potrącenia, wnoszenia pozwu wzajemnego czy prekluzji dowodowej. W zakresie możliwości zawierania ugód w sprawach gospodarczych i kierowania tych spraw do mediacji nie występują różnice w porównaniu do „zwykłych” spraw cywilnych.

Sprawą cywilną jest sprawa, w której żądana przez powoda ochrona prawna sprowadza się do wywołania skutku w zakresie stosunku cywilnoprawnego *sensu largo*, a więc stosunku osobistego, rodzinnego lub majątkowego istniejącego między podmiotami występującymi jako równorzędni partnerzy [Szanciło 2019]. Cechą identyfikującą sprawę, która jest sprawą cywilną ze swej istoty, jest zagwarantowanie udzielenia ochrony prawnej stanu (statusu) prawnego bądź stosunku prawnego o charakterze równorzędnym.

Zarówno sprawa cywilna, jak i gospodarcza, aby mogła zostać skierowana do mediacji, musi się charakteryzować tzw. podatnością ugodową, albowiem z art. 10 k.p.c. wprost wynika wniosek, że mediacja jest dopuszczalna we wszystkich sprawach cywilnych, w których dopuszczalne jest zawarcie ugody.

W doktrynie wskazuje się, że z niedopuszczalnością zawarcia ugody mamy do czynienia w dwóch przypadkach. Po pierwsze, gdy ze względu na istotę stosunku materialnoprawnego wyłączona jest możliwość samodzielnego dysponowania uprawnieniami przez strony tych stosunków prawnych. Przede wszystkim chodzi tu o sprawy niemajątkowe z zakresu prawa rodzinnego, takie jak: o unieważnienie małżeństwa, rozwód czy separację lub dotyczące ustalenia pochodzenia dziecka. Z uwagi na niezwywalny charakter użytkownika wyłączona jest również możliwość przeniesienia uprawnień w drodze ugody (jednakże dopuszczalne jest ustalenie i modyfikowanie treści stosunku prawnego, takich jak czas trwania oraz prawa i obowiązki użytkownika). Niedopuszczalność zawarcia ugody zachodzi również w sprawach o uchylenie albo stwierdzenie nieważności uchwał zgromadzenia wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz walnego zgromadzenia spółki akcyjnej. Po drugie, wyłączenie możliwości zawarcia ugody może być wynikiem wprowadzenia wyraźnego ograniczenia procesowego – jak w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych [Ereciński, Gudowski, Jędrzejewska 2007].

Zawarcie ugody nie będzie możliwe również w tych sprawach cywilnych, w których k.p.c. wyklucza oparcie wyroku wyłącznie na uznaniu powództwa lub przyznaniu okoliczności faktycznych.

W sprawach o rozwód i o separację istnieje jednakże szczególne uregulowanie dotyczące prowadzenia mediacji w sprawach małżeńskich, rodzinnych i opiekuńczych. Zgodnie bowiem z art. 436 § 1 k.p.c., jeżeli istnieją widoki na utrzymanie małżeństwa, sąd może skierować strony do mediacji. Dodatkowo w każdym stanie sprawy o rozwód lub separację sąd może skierować strony do mediacji w celu ugodowego załatwienia spornych kwestii (np. dotyczących zaspokojenia potrzeb rodziny, alimentów, sposobu

sprawowania władzy rodzicielskiej, kontaktów z dziećmi oraz spraw majątkowych) podlegających rozstrzygnięciu w wyroku orzekającym rozwód lub separację. W sprawach rodzinnych i opiekuńczych, w których zawarcie ugody jest dopuszczalne, sąd zawsze może skierować uczestników do mediacji, a jej przedmiotem może być także określenie sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej.

Sprawy rozpoznawane w postępowaniu nieprocesowym zasadniczo nie posiadają zdolności ugodowej, mają bowiem z natury rzeczy najczęściej charakter niesporny. W nielicznych przypadkach, jak w szczególności w sprawach działowych, rozgraniczeniowych i dotyczących służebności, uczestnicy postępowania mogą zawrzeć ugodę w sytuacji zaistnienia sporu. W odróżnieniu od przysposobienia czy ubezwłasnowolnienia, które mogą być ustalone jedynie w drodze orzeczenia sądowego, sprawy dotyczące zniesienia współwłasności, działu spadku oraz podziału majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami mogą być uregulowane umownie nawet bez wszczynania postępowania sądowego. Stąd też w sprawach działowych położono silny akcent na zgodne przeprowadzenie podziału. Ustawodawca wprowadził dwa środki dla osiągnięcia omawianego celu. Pierwszym jest nałożenie na sąd obowiązku nakłaniania do uzyskania porozumienia oraz wskazywania uczestnikom sposobów mogących doprowadzić do podziału. Drugim – złożenie zgodnego wniosku co do sposobu zniesienia współwłasności. W takiej sytuacji sąd wydaje postanowienie odpowiadające treści tego wniosku. Dodatkowo, jeśli wniosek zawiera zgodny projekt podziału, pobierana jest znacznie niższa opłata. W sprawach działowych sąd może wydać postanowienie o skierowaniu uczestników postępowania do mediacji [Uliasz 2006], a nawet dodać, że mediacje w tego rodzaju sprawach są celowe i pożądane. Sprawy działowe, w których brak zgodnego wniosku uczestników, należą do spraw o największym stopniu skomplikowania. W trakcie postępowania rozstrzygane są różne żądania (m.in. ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym, nakładów z majątku wspólnego na majątek odrębny, nakładów z majątku odrębnego na majątek wspólny), które wymagają długotrwałego postępowania dowodowego i opinii biegłych sądowych różnych specjalności. Mediacja zmierzająca do wygaszenia konfliktu stanowi w tego rodzaju sprawach realne wsparcie dla toczącego się postępowania sądowego.

Skierowanie sprawy do mediacji – mediacje sądowe

Kodeks postępowania cywilnego nakłada na sąd powinność dążenia w każdym stanie postępowania do ugodowego załatwienia spraw, w których zawarcie ugody jest dopuszczalne, w szczególności poprzez nakłanianie stron do mediacji. Jedną z podstaw prowadzenia mediacji wyodrębnionych przez kodeks postępowania cywilnego (poza umową o mediację, tzw. mediacja umowna) jest postanowienie sądu o skierowaniu sprawy do mediacji (tzw. mediacja sądowa) [Mroczek 2012].

W procedurze cywilnej nie prowadzi się mediacji, jeżeli przynajmniej jedna ze stron w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia jej postanowienia kierującego strony do mediacji nie wyraziła zgody na mediację. Skuteczność sądowego skierowania do mediacji jest zatem „zawieszona” do czasu ewentualnego złożenia sprzeciwu którejkolwiek ze stron wobec mediacji [Sobolewski 2006].

W praktyce liczba spraw cywilnych kierowanych do ugodowego zakończenia w trakcie mediacji nadal nie jest duża i chociaż rośnie z każdym kolejnym rokiem, to wzrost ten należy ocenić zdecydowanie jako niedostateczny. Duży wpływ na skuteczność i efektywność mediacji ma podejście pełnomocników stron (adwokatów, radców prawnych) do mediacji. Często nie potrafią się odnaleźć w tej ciągle nowej dla nich roli i – kierując się stereotypowym myśleniem – nie wierzą w skuteczność mediacji albo prezentują podejście zachowawcze i nie angażują się w ugodowe zażegnanie konfliktu stron, które reprezentują [Dąbrowski 2013].

Wprowadzenie instytucji mediacji do procedury cywilnej stanowi istotną szansę na ugodowe zakończenie sporu. Szansa ta polega na pozostawieniu stronom decyzji co do sposobu rozwiązania sporu – w przypadku mediacji decyzja ta nie należy do sądu, lecz pozostaje w gestii samych stron [Dąbrowski 2013]. Czynnikiem sprzyjającymi mediacji są: poufność, dobrowolność i brak formalizmu. Zawarcie ugody wymaga również od pełnomocników stron dostrzeżenia korzyści wynikających z ugodowego zakończenia sporu.

W czasie pandemii sądy nie zostały ograniczone w możliwości kierowania spraw do mediacji i pomimo wprowadzenia znacznych ograniczeń w kontaktach międzyludzkich, nie zaistniały przeszkody dla prowadzenia postępowań mediacyjnych np. przy wykorzystaniu Internetu w trybie online.

Po pozytywnej ocenie zdadności mediacyjnej sprawy cywilnej sąd wydaje postanowienie o skierowaniu sprawy do mediacji. Postanowienie może być wydane na posiedzeniu niejawnym – wówczas sąd z urzędu doręcza je obu stronom. Na postanowienie o skierowaniu do mediacji nie przysługuje zażalenie. Sąd może skierować strony do mediacji na każdym etapie postępowania.

Postępowanie mediacyjne rozpoczyna się z chwilą doręczenia mediatorowi postanowienia sądu o skierowaniu sprawy do mediacji. Kierując sprawę do mediacji, sąd wyznacza czas jej trwania na okres do trzech miesięcy (zakres podstawowy), ale na zgodny wniosek stron lub z innych ważnych powodów termin ten może zostać przedłużony, jeżeli będzie to sprzyjać ugodowemu załatwieniu sprawy (zakres rozszerzony). Ważne jest zarówno dla stron, jak i dla sądu, że czasu trwania mediacji nie wlicza się do czasu trwania postępowania sądowego, a nadto, zgodnie z art. 123 § 1 pkt 3 Kodeksu cywilnego [t.j. Dz.U. z 2020 poz. 1740 ze zm.], że wszczęcie mediacji powoduje przerwanie biegu przedawnienia.

Z przebiegu mediacji sporządza się protokół, w którym oznacza się miejsce i czas przeprowadzenia mediacji, imiona, nazwiska (nazwy) i adresy stron, imię i nazwisko oraz adres mediatora, a ponadto wynik mediacji. Protokół podpisuje mediator. Odpis protokołu mediator powinien doręczyć stronom.

W przypadku prowadzenia mediacji online wykonanie tego obowiązku jest możliwe np. przez przesłanie skanu podpisanego protokołu drogą elektroniczną lub kserokopii drogą pocztową. Jeżeli mediacja zakończy się zawarciem ugody, jej treść jest spisywana, a strony są zobowiązane do jej podpisania. W czasie e-mediacji strony mogą się posłużyć kwalifikowanym podpisem elektronicznym albo podpisać dokument własnoręcznie i przesyłać go sobie wzajemnie w celu skompletowania wszystkich potrzebnych podpisów [Skibińska 2016]. Niemożność podpisania ugody mediator

stwierdza w protokole. Przez podpisanie ugody strony wyrażają zgodę na wystąpienie do sądu z wnioskiem o jej zatwierdzenie, o czym mediator zobowiązany jest poinformować strony. Ugodę zamieszcza się w protokole albo załącza się ją do niego i zgodnie z art. 183¹³ § 1 i 2 k.p.c. przekazuje do sądu, który skierował sprawę do mediacji.

Ugoda zawarta w ramach mediacji powinna zostać zatwierdzona przez sąd. Jeżeli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji, sąd zatwierdza ją przez nadanie jej klauzuli wykonalności; w przeciwnym przypadku sąd zatwierdza ugodę postanowieniem. Ugoda zawarta przed mediatorem po zatwierdzeniu przez sąd ma moc prawną ugody zawartej przed sądem. Ugoda, którą zatwierdzono przez nadanie jej klauzuli wykonalności, jest tytułem wykonawczym. Na postanowienie sądu pierwszej instancji, którego przedmiotem jest zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem, przysługuje zażalenie tzw. poziome do innego składu sądu pierwszej instancji. Koszty przeprowadzonej mediacji podlegają rozliczeniu na zasadach ogólnych zawartych w procedurze cywilnej oraz zgodnie z zasadami ustalonymi Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym [Dz.U. z 2016 poz. 921]. Zgodnie z art. 183⁵ § 1 k.p.c. mediator może zrezygnować z przysługującego mu wynagrodzenia. Po zatwierdzeniu ugody przez sąd lub nadaniu jej klauzuli wykonalności sąd umarza postępowanie w sprawie.

Podsumowanie

Współcześnie dostrzega się zmianę świadomości i nastawienia do sposobów rozwiązywania sporów przez sędziów, prawników, przedsiębiorców, organy administracji państwowej, a przede wszystkim przez same strony. Zmiany te wiążą się z przekształceniami zachodzącymi w samym prawie, w społeczeństwie oraz w przedmiocie sporów. Prawo przeobraża swoją rolę w porządku społecznym z prawa jako rozkazu (monologu) na rzecz prawa jako rozmowy [Morawski 2003]. Podstawą procesów decyzyjnych jest porozumiewanie się w drodze bezpośredniego oddziaływania, a opanowanie konfliktów zamiast ich władczego rozstrzygnięcia opierać się powinno na uczciwej rozmowie [Habermas 2005]. Mediacja staje się powszechnie akceptowaną i stosowaną metodą rozwiązywania sporów.

Prawo zaczyna być postrzegane jako dialog, w którym aktorzy społeczni poprzez negocjacje i porozumienia samodzielnie lub w kooperacji z innymi rozwiązują swoje problemy [Morawski 2003]. Tradycyjny proces sądowy jest użyteczny szczególnie tam, gdzie konflikt stron ma charakter jednorazowy lub gdzie doszło już do zerwania więzi między stronami, zawodzi natomiast tam, gdzie strony – mimo sporów – pozostają lub muszą pozostawać w stałych stosunkach [Morawski 1993].

Podjęwane są konkretne inicjatywy mające na celu upowszechnienie mediacji w stosunkach gospodarczych, m.in. inicjatywa publicznego zobowiązania/przyrzeczenia do ADR [Gmurzyńska 2006]. Agencje rządowe oraz organizacje gospodarcze składające przyrzeczenie zobowiązują się, że ze względu na interes gospodarczy lub inny ważny cel będą zapobiegać wnoszeniu spraw do sądów i podejmować próby rozwiązywania sporów na drodze polubownej z wykorzystaniem metod ADR. Zgodnie

z treścią zobowiązania zainicjowanego przez CPR w Stanach Zjednoczonych (International Institute For Conflict Prevention and Resolution) organizacje, które je złożyły, w każdym przypadku przed wniesieniem sprawy do sądu badają, czy wykorzystanie metod ADR jest możliwe, a jeżeli ocena jest pozytywna, zobowiązują się do zaproponowania drugiej stronie sporu użycie takiej metody. Zastosowanie mediacji w sporach cywilnych i gospodarczych stale wzrasta, są one coraz częściej wykorzystywane jako metoda rozwiązywania indywidualnych sporów i wygaszania konfliktów.

Wobec zaistniałych zmian w wymiarze sprawiedliwości zmienia się optyka stron i podmiotów gospodarczych pozostających w sporze. Uczestnicząc w wielopłaszczyznowej i wielopodmiotowej komunikacji, otwierają się one na nowe umiejętności i kompetencje. Coraz częściej partnerzy w działalności gospodarczej zamieszczają w zawieranych kontraktach klauzule dotyczące zastosowania mediacji. Klauzule takie mogą przewidywać wielostopniowy model rozwiązywania i rozstrzygnięcia sporów, obejmujący negocjacje, mediacje, a następnie, jeśli mediacja nie przyniesie satysfakcjonującego rezultatu w postaci zawartej ugody, postępowanie arbitrażowe lub postępowanie przed sądami powszechnymi. Strony mogą również włączyć do kontraktu samoistną klauzulę mediacyjną, zgodnie z którą zobowiążą się do podjęcia prób rozwiązania sporu wynikającego z określonej umowy w drodze poufnej mediacji, zgodnie z określoną procedurą, zanim przekażą sprawę do arbitrażu lub sądu powszechnego.

Bibliografia

- Banaszewska Anna, 2011, *Mediacja w sprawach cywilnych w Republice Federalnej Niemiec – charakterystyka obecnego stanu prawnego oraz projektu ustawy mediacyjnej*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” (3): 5–24.
- Białecki Marcin, 2012, *Mediacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.
- Bieliński Arkadiusz, 2008, *Uwagi wstępne na temat mediacji*, [w:] *Sądy polubowne i mediacja*, Jan Olszewski (red.), Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 37–46.
- Bieñkowska Ewa, 2009, *Mediacja w sprawach karnych*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza Ministerstwo Sprawiedliwości.
- Bobrowicz Maciej, 2004, *Mediacje gospodarcze – jak mediować i przekonywać?*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Broniewicz Witold, Andrzej Marciniak, Ireneusz Kunicki, 2016, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.
- Cioch Paweł, Joanna Studzińska, 2012, *Postępowanie cywilne*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Cybulko Anna, 2014, *Konflikt*, [w:] *Mediacje. Teoria i praktyka*, Ewa Gmurzyńska, Rafał Morek (red.), Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, 51–67.
- Dąbrowski Marek, 2013, *Charakter prawny ugody mediacyjnej zawartej po wszczęciu postępowania cywilnego*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” (1): 41–55.
- Dzięcielska-Machnikowska Stefania, 1985, *Konflikt społeczny*, [w:] *Postawy i wartości w okresie konfliktu społecznego*, Stefania Dzięcielska-Machnikowska (red.), Łódź: Krajowa Agencja Wydawnicza; 77–91.

- Ereciński Tadeusz, Jacek Gudowski, Jędrzejewska Maria, 2007, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, cz. 1: *Postępowanie rozpoznawcze*, cz. 2: *Postępowanie zabezpieczające*, Tadeusz Ereciński (red.), Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis.
- Garner Bryan, Black Henry Campbell, 2009, *Black's Law Dictionary*, Bryan A. Garner (red.), St. Paul: West Publishing Company.
- Gmurzyńska Ewa, 2006, *Kierunki rozwoju mediacji sądowej w sprawach cywilnych w USA i w Europie*, „Europejski Przegląd Sądowy” (11): 14–22.
- Gójska Agata, 2011, *Mediacja w sprawach rodzinnych. Stan prawny na 1 września 2011*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza Ministerstwa Sprawiedliwości.
- Goodman Joseph W, 2003, *The Pros and Cons of Online Dispute Resolution. An Assessment of Cyber-mediation Websites*, „Duke Law & Technology Review” 2(1): 1–16.
- Gudowski Jacek, 2012, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.
- Habermas Jürgen, 2005, *Faktyczność i obowiązywanie. Teoria dyskursu wobec zagadnień prawa i demokratycznego państwa prawnego*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Harris Chester R. Larry Ray, Clarke A. Giener, 1988, *Alternative Dispute Resolution. An ADR Primer For Judges*, Washington: D.C.
- Jakubiak-Mirończuk Aneta, 2008, *Alternatywne a sądowe rozstrzygnięcie sporów*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.
- Kalisz Anna, Adam Zienkiewicz, 2014, *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.
- Katsh Ethan, Janet Rifkin, 2001, *Online Dispute Resolution. Resolving Conflicts in Cyberspace*, San Francisco: Jossey-Bass.
- Kmieciak Zbigniew, 2004, *Mediacja i koncyliacja w prawie administracyjnym*, Kraków: Wydawnictwo Zakamycze.
- Kopaliński Władysław (red.), 1989, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa: Wydawnictwo Wiedza Powszechna.
- Korybski Andrzej, 1993, *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA. Studium teoretyczno-prawne*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Kowalczyk Magdalena, 2018, *Mediacja w polskim postępowaniu cywilnym – fakty i mity*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” (4): 35–52.
- Kurczewski Jacek, 1979, *Spór i jego rozwiązanie*, [w:] *Konflikt i przystosowanie*, Maria Ziemska (red.), Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego: 71–86.
- Łazarska Aneta, 2012, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.
- Manowska Małgorzata (red.), Andrzej Adamczuk, Piotr Pruś, Radwan Marcin, Małgorzata Sieńko, Ewa Stefańska, 2021, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–477*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.
- Marcinak Andrzej, 2019, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–2015*, Andrzej Marciniak (red.), Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Moczuk Eugeniusz, Krystyna Leśniak-Moczuk, 2014, *Mediacja jako sposób rozwiązywania konfliktów w perspektywie socjologicznej*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” (4).
- Mól Alicja, 2001, *Pojęcie i znaczenie alternatywnych metod rozstrzygnięcia sporów*, „Przegląd Prawa Handlowego” (12): 29–41.
- Mól Alicja, 2005, *Alternatywne rozwiązywanie sporów w Internecie*, „Przegląd Prawa Handlowego” (10): 44–51.

- Moore Christopher W., 2016, *Mediacje. Praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów*, Grzegorz Łuczkiwicz (tłum.), Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.
- Morawski Lech, 1993, *Proces sądowy a instytucje alternatywne (na przykładzie sporów cywilnych)*, „Państwo i Prawo” (1): 12–24.
- Morawski Lech, 2003, *Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis.
- Morek Rafał, 2004, *ADR – alternatywne metody rozwiązywania sporów w sprawach gospodarczych*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Morek Rafał, 2018, *Mediacja w sprawach cywilnych*, [w:] *Mediacje. Teoria i praktyka*, Ewa Gmurzyńska, Rafał Morek (red.), Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, 179–192.
- Mroczek Rafał, 2012, *Mediacja w sprawach cywilnych*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Myślińska Marzena, 2018, *Mediator w polskim porządku prawnym*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Nowak Piotr, Barbara Kornacka, 2016, *Mediacja i inne polubowne formy rozwiązywania sporów na rynku finansowym*, Warszawa: Komisja Nadzoru Finansowego.
- Pazdan Maksymilian, 2004, *O mediacji i projekcie jej unormowania w Polsce*, „Rejent” (2): 13–21.
- Penc Józef, 2011, *Zachowania organizacyjne w przedsiębiorstwie. Kreowanie twórczego nastawienia i aspiracji*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.
- Rajski Jerzy, 2001, *Regulamin ADR Międzynarodowej Izby Handlowej z 2001 roku*, „Przegląd Prawa Handlowego” (11): 38–42.
- Rajski Jerzy, 2005, *Rola mediacji przy rozwiązaniu sporów związanych ze stosunkami w obrocie gospodarczym. Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi St. Sołtysińskiemu*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska.
- Rau Alan S., Edward F. Sherman, Scott R. Peppet, John S. Murray, 2002, *Mediation and Other Non-binding ADR Processes*, New York: Foundation Press.
- Rol Małgorzata, 2019, *Mediacja jako alternatywny sposób rozwiązywania sporów na tle stosowania prawa – wybrane zagadnienia*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” (2).
- Skibińska Małgorzata, 2016, *Mediacja a inne alternatywne formy rozwiązywania sporów na tle sporów rodzinnych – cz. III*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” (4): 86–91.
- Smoktunowicz Eugeniusz (red.), 2000, *Wielka encyklopedia prawa*, Warszawa–Białystok: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Sobolewski Przemysław, 2006, *Mediacja w sprawach cywilnych*, „Przegląd Prawa Handlowego” (2): 33–41.
- Spencer David, Brogan Michael, 2007, *Mediation Law and Practice*, Cambridge University Press.
- Szanciło Tomasz, 2019, *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Uliasz Mariusz, 2006, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do nowelizacji*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Wierzbicka Elżbieta, 1998, *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. 1, Warszawa: Wydawnictwo Przegląd.
- Zienkiewicz Adam, 2007, *Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Warszawa: Centrum Doradztwa i Informacji Difin.

Akty prawne

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym (Dz.U. z 2016 poz. 921 ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz.U. z 2020 poz. 433).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tj. Dz.U. z 2021 poz. 1805 ze zm.).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tj. Dz.U. z 2020 poz. 1740 ze zm.).

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tj. Dz.U. z 2020 poz. 755 ze zm.).

Problems of mediation in social and economic matters**Abstract**

The basis and reason for mediation is the emergence of conflicts that people are unable to resolve on their own. Conflict has many definitions and its resolution can be achieved in many ways. This article considers disputes that lead to violations of civil, economic law. These conflicts often result in litigation to resolve the dispute, in which procedural law, including separate proceedings in business cases, is applied. The concepts of conflict, dispute and mediation are characterized.

Keywords: mediation, settlement, civil cases, economic affairs